

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Bartosz Pernala, sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie – *sztuki muzyczne* w dyscyplinie artystycznej – *dyrygentura*, wszczętym przez Radę Wydziału Dyrygentury Chóralnej, Edukacji Muzycznej i Muzyki Kościelnej Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu.

Zleceniodawca opinii

Akademia Muzyczna im.I.J . Paderewskiego w Poznaniu, Wydział Dyrygentury Chóralnej, Edukacji Muzycznej i Muzyki Kościelnej, zlecenie podjęte na podstawie ustawy z dnia 14.03.2003 roku tekst jednolity o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 wraz ze zmianami Dz. U. z dnia 27.07.2005 roku Nr 164, poz. 1365, art. 14 ust. 2 pkt. 2).

Dotyczy

Uchwały Rady Wydziału Dyrygentury Chóralnej, Edukacji Muzycznej i Muzyki Kościelnej Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu w sprawie wszczęcia, na wniosek Pana **mgr Bartosza Pernala** przewodu na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej dyrygentura.

Zgodnie z wymogami art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. oraz par. 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 15 stycznia 2004 r. mgr Bartosz Pernal przedstawił pracę doktorską:” *Zagadnienia wykonawcze, twórcze i interpretacyjne we współczesnej muzyce jazzowej na przykładzie wybranych kompozycji i aranżacji*”. Do dokumentacji dołączono dzieło artystyczne w formie zapisu elektronicznego na płycie DVD z koncertu Bartosz Pernal Orchestra w Narodowym Forum Muzyki we Wrocławiu-22 lutego 2016r.

Bartosz Pernal W rodzinnym mieście i pobierał naukę gry na puzonie będąc uczniem Szkoły Muzycznej I i II st. Wówczas, głównie za sprawą koncertów jazzowych w gorzowskim klubie Pod Filarami zaineresował się muzyką jazzową. Po maturze – w 2006 roku-kontynuował naukę na kierunku Jazz i Muzyka Rozrywkowa na Uniwersytecie Zielonogórskim. W tym okresie powstawały, pierwsze, autorskie projekty artystyczne. Dalszy przebieg edukacji muzycznej to studia w klasie puzonu jazzowego we wrocławskiej Akademii Muzycznej (dyplom w roku 2012), gdzie po uzyskaniu stopnia licencjata Bartosz Pernal podjął studia II st. w specjalności Kompozycja i Aranżacja w katowickiej AM w klasie prof. Andrzeja Zubka. Studia ukończył z wyróżnieniem w roku 2013.

Ocena osiągnięć artystycznych (art. 16, § 12 pkt.2 ust.3)

Pan mgr Bartosz Pernal prowadzi bardzo ożywioną i wszechstronną działalność, obejmującą możliwie zróżnicowane formy wypowiedzi artystycznej, na polu muzyki jazzowej i popularnej zarówno jako wykonawca jak i kompozytor. Przedstawiona bogata dokumentacja daje pełne wyobrażenie o bardzo intensywnej działalności koncertowej, aranżerskiej, kompozytorskiej doktoranta, których osiągnięcia zostały wielokrotnie

oceniane bardzo wysoko na konkursach krajowych i międzynarodowych.

Podstawową formacją służącą ekspresji artystycznej i formowaniu pomysłów kompozytorskich były założone zespoły: The Conception- Pernal, Szkil Quintet, Pernal, Smoliński Quintet oraz Free Flow Factory. Praca z zespołami zaowocowała licznymi nagrodami na konkursach i festiwalach jazzowych w Polsce (o szczegółach wspomnę w dalszym przebiegu recenzji).

Bartosz Pernal jest niezwykle elastycznym stylistycznie muzykiem podejmującym zadania artystyczne wykraczające poza stylistykę jazzową. Wszystkie te aktywności cechuje jakość artystyczna. Celem tej zróżnicowanej stylistycznie aktywności było zdobywanie doświadczeń i doskonalenie warsztatu instrumentalno-kompozytorsko-aranżerskiego. W dorobku B. Pernala chcę podkreślić nagrane i opublikowane płyty autorskie:

-Live in Getxo-2013r.

-Lion Vibration & Friends-2014r.

-Kolędy Świata-2017r.

- Pieśni Bożonarodzeniowe- 2014r.

- szereg nagrań dla filmu i teatru (szczegółów dokumentacja nie definiuje)

W obszernej dokumentacji doktorant wyszczególnia koncerty zagraniczne. Wymienię tylko te najistotniejsze:

- European Village w Luxemburgu-2014r.

- Festival Swinging Saxonia- Glauchau, Niemcy-2004r.

- 37 th Getxo Jazz Festival, Hiszpania- 2013r.

- Jazz Hoeilaart w Belgii z zespołem Pernal, Szkil Quintet -2013r.

Doktorant w dokumentacji wyszczególnia wybrane koncerty w Polsce w latach 2008-2012. Są to koncerty w filharmoniach, domach kultury, klubach jazzowych, kościołach, scenach plenerowych. Chcę podkreślić zróżnicowanie stylistyczne tych koncertów z różnymi artystami i różnorodnych obsadach: od kameralnych zespołów jazzowych, po orkiestry symfoniczne i zespoły wokalne. W sumie doktorant zagrał 132 koncerty, co jest imponującą ilością z zachowaniem dbałości doktoranta o najwyższą jakość wykonania.

Bartosz Pernal jest laureatem nagród wielu konkursów i festiwali. Wymienię tylko te najbardziej prestiżowe i znaczące:

-nagroda indywidualna na "*Tarnów Internationa Jazz Contest*" – 2009r.

-nagroda indywidualna za kompozycje i aranżację podczas 49 festiwalu "*Jazz nad Odrą*" -2013r.

- I miejsce z zespołem Pernal, Szkil Quintet podczas 4-th "*Tarnów Internationa Jazz Contest*"-2011r.

-Grand Prix z zespołem Pernal, Szkil Quintet podczas *37 Getxo Jazz Festival* w Hiszpanii-2013r.

Reasumując doktorant B. Pernal posiada znaczący dorobek artystyczny, ugruntowaną artystycznie pozycję w środowisku aranżerów, *bandleaderów*, muzyków jazzowych. Niewątpliwie dorobek artystyczny B. Pernala i jego artystyczna jakość przewyższa wymagania stawiane doktorantom w przewodach artystycznych. Dokonania doktoranta to:

- liczne koncerty w kraju i zagranicą

-udział w kilkunastu festiwalach muzyki jazzowej

-nagrody na konkursów muzycznych

- aktywność artystyczna jako kompozytor, aranżer i instrumentalista

Ocena dzieła artystycznego.

Dzieło artystyczne zostało przedstawione w formie zapisu cyfrowego na płycie DVD, koncertu przewodowego zarejestrowanego w 22 lutego 2016 roku w Narodowym Forum Muzyki we Wrocławiu. Realizator dźwięku: Artur Majewski, realizator obrazu: Michał Zieliński. Wykonawcy dzieła artystycznego- "**Bartosz Pernal Orchestra**" (5 saksofonów, 4 trąbki, 4 puzony, sekcja rytmiczna: fortepian, kontrabas, perkusja), oraz Bartosz Pernal jako dyrygent, aranżer i kompozytor. Orkiestra jazzowa Pernala składa się ze studentów i absolwentów specjalności jazzowej AM we Wrocławiu.

Dzieło artystyczne prezentuje nast. utwory:

- *Night in Tunisia* -kompozytor Dizzy Gillespie, aranżacja-Bartosz Pernal
- *A Little Piece for Tiny Feet*- kompozycja i aranżacja-Bartosz Pernal
- *Solitude* -kompozytor Duke Ellington, aranżacja Bartosz Pernal
- *Urban Express* - kompozytor Michał Urbaniak, aranżacja- Bartosz Pernal
- *Sweet Lee* - kompozytor Michał Urbaniak, aranżacja- Bartosz Pernal
- *Cabo Girao* - kompozycja i aranżacja-Bartosz Pernal

Pierwszym utworem dzieła artystycznego jest kultowy standard Dizzy Gillespiego "*Night in Tunisia*" dziś należącego do podstawowego kanonu standardów muzyki jazzowej o typowej budowie formalnej AABA z dokomponowanym w tym przypadku przez doktoranta łącznikiem C -opartym na nucie pedałowej- co znakomicie odświeża utwór i łamie powtarzalną formę. Aranżer zachował oryginalny *feeling* Gillespiego zachowując puls rytmiczny *afro cuban latin feel* w metrum 12/8. W aranżacji tego utworu skorzystał ze sprawdzonej metody Johna Fedchocka, który w utworze *Caravan* kontrastował naprzemiennie 12/8 *cuban feel* (ćwierćnuta =116) i *swing feel* (ćwierćnuta =232), stosując metodę *double time*. Aranżer przesadził w utworze z nagłymi zmianami temp *double time*, co niekorzystnie wpływa na ogólną pulsację utworu. Razi też brak precyzji rytmicznej, rytmicznego *drive'u* i jednorodnej artykulacji orkiestry. Dyrygentowi nie udało się uwypuklić kontrapunktu saksofonów w literze C, takty 43-54. Myślę, że w kontekście twardej blachy w wysokim rejestrze, saksofony miały nikielne szanse by się przebić. Kontrapunkt w tym konkretnym miejscu jest nieefektywny. Dyrygentowi nie udało się osiągnąć dynamiki *mp* w *backgroundach* w literze E. Podobna sytuacja istnieje w taktach 144-167. Kulminacja dynamiczna *ff* w taktach 115-116 również nie została zrealizowana. Ważna partia fletu oznaczona w partyturze w wersji koncertowej nie istnieje. Nagranie DVD pokazuje zbyt dużą koncentrację dyrygenta nad tekstem i partyturą. Brakuje większego kontaktu dyrygenta z orkiestrą. Niewątpliwie błędy orkiestry natury rytmicznej- szczególnie przy zmianach tempa- *double time* niejednokrotnie wynikają z niezbyt precyzyjnych wprowadzeń dyrygenta. W utworze o intensywnej *sympokacji* i gęstym rytmie brakuje podkreślenia struktur rytmicznych przez dyrygenta, ich wprowadzenia i zakończenia frazy.

W koncertowej prezentacji dzieła artystycznego przeważają utwory nawiązujące do klasyki gatunku, szczególnie epoki Swingu. Należą do tej grupy ellingtonowska kompozycja *Solitude*, Michała Urbaniaka *Sweet Lee*, oraz kompozycja doktoranta *A Tiny Piece for Tiny Feet*. W programie kontrastowo umieszczono utwory w stylistyce Fusion: *Urban Express* M.Urbaniaka i B. Pernala *Cabo Girao*. Program dzieła artystycznego jest zróżnicowany stylistycznie i wymagający od dyrygenta panowania nad orkiestrą. W klasycznych, swingowych utworach (*A Tiny Piece for Tiny Feet*, *Solitude*, *Sweet Lee*) aranżer i dyrygent znakomicie rozumie istotę muzyki swingowej (co dowodzi nagranie DVD) i w swoich aranżacjach świadomie nawiązuje to tradycji korzystając z wzorów mistrzów gatunku.

W prezentacji wyróżnia się zagraną z pasją ellingtonowski *Solitude*. Orkiestra porowadzona przez doktoranta zyskuje tutaj ciepły, jedonolity *feeling* i *ellingtonowski sound*. Dyrygent podołał technicznym problemom dyrygenckim we wstępie i zakończeniu *ad libitum* utworu powierzając soliście dużo przestrzeni w kadencji wieńczącej utwór. Bartosz Pernal dyryguje zespołem z

wielkim zaangażowaniem, wykazując dobre opanowanie repertuaru i -w tym utworze- znakomity kontakt z wykonawcami. Jeśli chodzi o prowadzenie płynne frazy, to rażą recenzeta "drewniane" sztywne, przedramienia -szczególnie w nadgarstkach- co nie sprzyja miękkiemu prowadzenie balladowej frazy. Myślę, że doktorant powinien jeszcze pracować nad jakością warsztatu dyrygenckiego.

Niewątpliwie w rzeczonyj prezentacji wyróżniają się wykonania utworów- pełne rytmicznego *drive'u* - *Urban Express* i *Cabo Giroa*. Aranżer w urbaniakowym *Urban Express* zastosował technikę aranżacyjną- *cross section orchestration*, która to urozmaiciła warsztat aranżerski Pernala i *sonoryzm* orkiestry.

Wykonanie *Urban Express* pełne pasji i zaangażowania dyrygenta i całej orkiestry. Chęć podkreślić lekkość i płynność motorycznej narracji muzycznej w improwizacjach jazzmanów, oraz w pełni zbalansowane, profesjonalne brzmienie całej orkiestry. Dyrygent Bartosz Pernal obeznany z problemem w partyturze pokonał z powodzeniem wszelkie trudności zawarte w partyturze. Rytm, puls trafnie podkreślający motorykę narracji muzycznej, intensywna synkopacja w muzyce jazzowej są elementami priorytetowymi, na co szczególny nacisk w tym utworze położył dyrygent.

Bartosz Pernal swobodnie i pewnie czuje się w utworach swingowych co dowodzi również wykonanie utworu Michała Urbaniaka *Sweet Lee*. Z własnego doświadczenia wiem, że najtrudniej w big-bandzie jest osiągnąć kontrasty dynamiczne *p-f*, *pp-ff*. W przypadku wykonania *Sweet Lee* przyzwyjne zapisy dynamiczne w partyturze nijak się mają do wykonania *live*. Dyrygent większą uwagę powinien skoncentrować na sekwencjach *poco a poco cresc.*, *a także cresc.- decresc.* i realizować zgodnie z zapisami w partyturze.

Ostatni utwór prezentacji dzieła artystycznego zagrany radośnie i efektownie- *Cabo Giroa* Bartosza Pernala. W tym przypadku również dyrygentowi nie udało się zrealizować kontrastów dynamicznych w taktach: 274-280, 296-308, 323-324.

Chciałbym wyróżnić w orkiestrze Pernala muzyka, na którym został oparty cały, intensywny ładunek rytmiczny, artysty, który swoim precyzyjnym *drive'm* trzymał w ryzach cały aparat wykonawczy. Mam na myśli perkusistę Zbigniewa Lewandowskiego. Bez niego tak satysfakcjonujące wykonanie prezentacji dzieła artystycznego, nie byłoby możliwe. Moją uwagę zwrócił też pianista- Paweł Kukuła.

Podsumowując wykonanie dzieła artystycznego-pomimo kilku krytycznych- uwag uważam je za satysfakcjonujące. Dyrygent, w intensywnie synkopowanych *riffach*, *special chorusach* i partiach *tutti* powinien pokreślać, wprowadzać i wyprowadzać synkopy zdecydowanym, sugestywnym ruchem. Myślę, że sztywność i "brak luzu", swobody gestu dyrygenta wynikają z tremy i ciężającej na dyrygencie odpowiedzialności. Dyrygent mógł lepiej dopilnować zbalansowania brzmienia całego big-bandu. Często grupa saksofonów jest nieczytelna i przykrywana przez blachę. Odczuwam też niedobór kontaktu wzrokowego dyrygenta z orkiestrą. Bartosz Pernal zbyt angażuje i koncentruje się na czytaniu zapisów partytury.

Ocena rozprawy teoretycznej.

Bartosz Pernal przedstawił pracę doktorską: *"Zagadnienia wykonawcze, twórcze i interpretacyjne we współczesnej muzyce jazzowej na przykładzie wybranych kompozycji i aranżacji"*. Rozdział I pracy doktorskiej pt. "Koncepcja pracy doktorskiej" w podrozdziale 1.1 omawia i przybliża czytelnikowi szczegóły dotyczące składu osobowego "Bartosz Pernal Orchestra". Rozdział II pt. "Charakterystyka sylwetek wybranych bandleaderów (kompozytorów, aranżerów, instrumentalistów i dyrygentów)" autor omawia artystyczne dokonania i sylwetki Duke Ellingtona, Johna Fedchocka oraz Victora Younga. Kluczowy dla dysertacji doktorskiej jest Rozdział III pt. "Problemy analityczne zawarte w partyturach Bartosz Pernal Orchestra". Autor w poszczególnych podrozdziałach dokonuje precyzyjnej analizy dzieła artystycznego, w nast. obszarach: formy, rytmiki, artykulacji, harmoniki, melodyki, faktury, oraz improwizacji.

Spis treści pracy wyodrębnia nast. elementy i podrozdziały ;Zakończenie, Bibliografia, Indeks nazwisk, Streszczenie w języku polskim, Summary, Aneks zawierający partytury dzieła artystycznego. Praca składa się z 277 stron. Do pracy dołączona jest płyta DVD z zapisem audio dzieła artystycznego.

W Rozdziale III pt. "Problemy analityczne zawarte w partyturach Bartosz Pernal Orchestra" autor definiuje teoretyczne założenia i koncepcje tworzenia *special chorus*, *send off*, *interludiów*. Omawia na przykładzie fragmentów z partytury zagadnienia dotyczące kształtowania materiału muzycznego w kontekście formy, a także omawia, ilustrując przykładami z partytury analizę teoretyczną wstępów i zakończeń użytych w dziele artystycznym. Autor w pracy (str.41-42) przytacza budowę formalną poszczególnych utworów, co pozwala czytelnikowi zrozumieć logikę i uzasadnienie użycia takiej, a nie innej budowy formalnej. W dalszym przebiegu omawia strukturowanie elementów składowych jak: *intro*, *open solo*, *vamp*, *send off*, *interlud*, *special chorus*, ekspozycja tematu, wstęp, łącznik, zakończenie.

Autor w podrozdziale 3.2 omawia "Zagadnienia rytmiczne i artykulacyjne" ilustrując przykładami z partytury podjęte zagadnienia tak istotne dla muzyki jazzowej jak właściwa artykulacja. Podkreślam szczególnie podjęcie przez autora problemu *subdivision*-grupowania i strukturowania rytmu, który to z kolei przyczynia się do bardziej efektywnego czytania tekstu przez muzyków. Niezwykle przydatne są metodyczne uwagi autora nt. wykonywania izorytmicznych sekwencji przez zróżnicowane grupy instrumentalistów. Wnikliwe uwagi metodyczne dotyczą sekcji puźonów (autor jest puźonistą) dostarczając cennej wiedzy praktycznej instrumentalistom i *bandleaderom*. Nieco marginalnie autor potraktował środki artykulacyjne często używane w muzyce jazzowej jak: *bending*, *shape* czy *flip*. Przypisy precyzyjnie wyjaśniają czytelnikowi skomplikowane, obco brzmiące terminy muzyczne typowe dla muzyki jazzowej. W dalszym przebiegu dysertacji autor analizuje ilustrując przykładami z partytury harmonikę użytą w prezentowanych utworach, a także podejmuje istotne problemy jak: *pedal point*, *slash chords*, reharmonizacje, melodykę. W podrozdziale 3.3.4 *Common notes* autor szeszej podejmuje problem *rhythm intensity* dzieląc się z czytelnikiem cennymi uwagami metodyczno-wykonawczymi. W dalszych podrozdziałach autor koncentruje się na problemach kontrastu w muzyce. Ilustruje podjęty problem przykładami z partytury. Omawia kontrasty w sferze; rytmu, barwy, faktury dynamiki. Nieco skrótowo- w kontekście do już podjętych problemów analitycznych- potraktował autor improwizację jazzową.

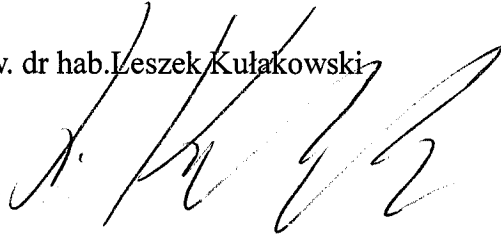
W Zakończeniu autor dokonuje podsumowania swoich głębokich i niezwykle cennych rozważań. Cytuję: "Celem szerszego zobrazowania zagadnień twórczych, wykonawczych i interpretacyjnych autor wielokrotnie odwoływał się do twórczości innych kompozytorów oraz koncepcji znanych dyrygentów orkiestr jazzowych. Pogłębieniu zagadnień harmonicznch i interpretacyjnych w kontekście rytmu, artykulacji i barwy (szczególnie zastosowania tłumików we współczesnej orkiestrze jazzowej) może służyć analiza twórczości Marii Schneider i Darcy'ego Jamesa Argue'a. Historia muzyki jazzowej zna wiele przykładów wybitnych artystów, którzy prowadzili swoje orkiestry, będąc zarówno instrumentalistami i twórcami. Tommy Dorsey, Glenn Miller, Count Basie, Buddy Rich, Bob Brookmeyer, Thad Jones, Quincy Jones, Bob Mintzer, czy Christian McBride to tylko kilka przykładów wszechstronnych muzyków, których dokonania są znaczące dla rozwoju gatunku. Interesujące jest, iż wymienieni artyści nie znaleźli się w panteonie tuzów jazzu tylko dzięki własnym zdolnościom. Działali zawsze w otoczeniu orkiestr realizujących koncepcje artystyczne swoich *bandleaderów*. Dokonania tej grupy muzyków, uwiecznione na dziesiątkach płyt, stanowią wyraźny przykład wielokierunkowej działalności, inspirując następne pokolenia. Autor wyraża nadzieję, iż przedstawiona praca będzie przydatnym materiałem w aspekcie wybranych problemów w zakresie kształtowania, wykonawstwa i interpretacji muzyki jazzowej".

Dysertacja doktorska B. Pernala jest znakomicie napisana, poparta dogłębną wiedzą autora . Bibliografia pracy zawiera 35 pozycji zwartych głównie autorów amerykańskich i anglojęzycznych, 6 artykułów, 23 materiały nutowe najwybitniejszych mistrzów gatunku, indeks nazwisk, streszczenie w języku polskim, summary i aneks zawierający partytury dzieła artystycznego.

KONKLUZJA

Praca doktorska Pana mgr Bartosza Pernala jest świadectwem zaangażowania, artystycznej wizji, twórczej pasji w kształt współczesnej muzyki jazzowej. Bartosz Pernal jako kompozytor, aranżer, bandleader i dyrygent posiada wszelkie kwalifikacje artystyczne i naukowe by wnieść osobisty wkład w rozwój polskiej i europejskiej muzyki jazzowej. Stwierdzam, iż Doktorant w swojej pracy zaprezentował rzetelną wiedzę, zbudował spójną koncepcję teoretyczną i wykazał się umiejętnościami do prowadzenia - pomimo kilku krytycznych uwag- samodzielnej pracy artystycznej. Stwierdzam, że praca doktorska mgr Bartosza Pernala stanowi istotny wkład w dziedzinę sztuk muzycznych, oraz rozwój dyscypliny artystycznej – dyrygentura, a zatem spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku. Stawiam wniosek o jej przyjęcie .

Prof. zw. dr hab. Leszek Kułakowski

Gdańsk 21.01.2017